

Utbildningsutvärdering med extern bedömning
vid Göteborgs universitet

V 2017/667

Bedömarutlåtande för idé och lärdomshistoria och masterprogrammet Kritiska studier vid Humanistiska fakulteten

Slutversion 30.6.2023

Kort bakgrund

Bedömargruppen (se nedan) har haft i uppdrag att utifrån universitetets kriterier för utbildningsutvärdering enligt policy för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling utvärdera *idé- och lärdomshistoria* och masterprogrammet *Kritiska studier* vid Humanistiska fakulteten.

Den 13 februari 2023 genomfördes ett upptaktsmöte via zoom där representanter för fakulteten och institutionsledningen informerade om utbildningarna och bedömningsarbetet. Inför upptaktsmötet lämnade fakulteten och institutionen ett antal dokument till bedömargruppen (bilaga 1). Dokumentationen är omfattande men överskådlig och har gett en god inblick i verksamheten. Efter önskemål från bedömargruppen bifogades åtta självständiga arbeten som underlag.

Platsbesöket genomfördes den 3–4 maj (program för platsbesök, se bilaga 2). Programmet inleddes med bedömargruppens auskultation vid en grundkursföreläsning i idé- och lärdomshistoria och efterföljande samtal med studenterna. Därefter sammanträffade bedömargruppen med student-, lärar- och programrådsrepresentanter, institutionsledning, alumner och studievägledare.

Bedömargruppen har med utgångspunkt i underlag och platsbesöksintervjuer via mail och zoom-möten gemensamt utarbetat sitt bedömarutlåtande.

Följande personer har ingått i bedömargruppen

- Lena Lennerhed, professor emerita i idéhistoria, Södertörns högskola (ordf.)
- Alexander Johansson, idé- och lärdomshistoria, Lunds universitet (studentrepresentant)
- Thomas Kaiserfeld, professor i teknik och social förändring, Linköpings universitet
- Ingemar Haag, professor i litteraturvetenskap, Stockholms universitet

Utbildningens främsta styrkor och svagheter samt bedömargruppens reflektioner och rekommendationer

Idé- och lärdomshistoria och masterprogrammet Kritiska studier är utbildningar av mycket hög kvalitet. Bakomliggande framgångsfaktorer bedömer vi vara satsningen på att arbeta i lärarlag, en god kollegialitet och lärare med hög vetenskaplig kompetens som också är aktiva forskare. Det starka engagemanget för studenters lärande är påfallande, och studiemiljön upplevs av studenter som välkomnande och lyhörd. Möjligheten för studenter inom Kritiska studier att välja ett annat huvudområde än det de har en kandidatexamen i synes vara viktig och välfunnen för att kunna skapa en ”tvärvetenskaplig spetsutbildning”.

Utbildningarnas styrkor är utan tvekan fler än svagheter. Att uppföljningar har kursutvärderingar inte återkopplats till studenter som sig bör är på väg att åtgärdas. I övrigt råder god ordning i dokumentation och uppföljningar.

Obalansen inom Kritiska studier med såväl få studenter som lärare från Teaterstudier ser bedömargruppen som en svaghet, och programansvariga bör fortsatt verka för att stärka Teaterstudier inom masterprogrammet.

1. De faktiska studieresultaten motsvarar lärandemål och högskoleförordningens examensmål

Bedömargruppens primära material för att avgöra huruvida studieresultaten motsvarar lärandemål och högskoleförordningens examensmål har utgjorts av kandidatuppsatser med huvudområde Idé- och lärdomshistoria samt masteruppsatser med huvudområdena Idé- och lärdomshistoria och Litteraturvetenskap. Institutionen tillhandahöll fyra kandidatuppsatser i Idé- och lärdomshistoria (varav två med betyget godkänd och två med betyget väl godkänd), samt två masteruppsatser i Idé- och lärdomshistoria och två i Litteraturvetenskap (varav två med betyget godkänd och två med betyget väl godkänd).

Kursplanens samtliga lärandemål kan inte bedömas utifrån enbart de färdiga uppsatserna men vi finner att de aktuella målen inom ”Kunskap och förståelse”, ”Färdigheter och förmåga”, samt ”Värderingsförmåga och förhållningssätt” är uppfyllda. Vi gör samma bedömning med avseende på de lokala examensbeskrivningarna och högskoleförordningens examensmål både i relation ämnet Idé- och lärdomshistoria och masterprogrammet Kritiska studier. Slutsatsen stärks av dokumentationen för de utvärderade utbildningarna som är både omfattande och av hög kvalitet. Det gäller styrdokument för lärare och utbildningsadministratörer så väl som dokumentationen för studenter i termer av kursplaner och kursguider.

Enda tecknet på att studieresultat inte motsvarar uppsatta mål är möjligen att genomströmningen på programmet i Kritiska studier kunde vara högre. Förklaringen till att studenter inte blir färdiga i tid är förmodligen att många av masterstudenterna har ambitioner att söka forskarutbildning där konkurrensen är mycket hård, eller att de arbetar vid sidan av studierna. Ett sätt att förbättra genomströmningen vore att införa fler kontrollstationer och inlämningsdatum för delar av arbetet med masteruppsatser på samma sätt som det fungerar för kandidatuppsatser i idé- och lärdomshistoria.

2. Undervisningen sätter studenternas lärande i centrum

Intrycket av kursmål som anges i kursplaner, diskussioner med studenter inom Idé- och lärdomshistoria, vid programmet Kritiska studier samt alumner är entydigt att utbildningarna sätter lärande i centrum. Föreläsningen i Idé- och lärdomshistoria som bedömargruppen besökte förstärkte intrycket, inte minst på det sätt som studentfrågor besvarades. Väsentlig för inriktningen synes Göteborgs universitet gemensamma ”Pedagogiskt idéprogram” vara, ett policydokument bedömargruppen finner innehållsrikt och konkretiserande.

Arbetet i lärarlag, där lärarkompetens sätts i första rummet före exempelvis tjänstgöringstimmar, är ett ytterligare tecken på att studenters lärande är prioriterat. Studenterna inom Idé- och lärdomshistoria vittnade om att lärarna var väl medvetna om innehållet i sina kollegers insatser på kurser där flera lärare var inblandade – studenterna upplevde därmed att det fanns ett tydligt samarbete på de kurser där flera lärare var inblandade. Detta samarbete bekräftades också under samtalet med representanter från lärarkollegierna (Idé- och lärdomshistoria och Kritiska studier) eftersom en genomgående

pedagogisk idé är att arbeta med lärarlag, där också en fortlöpande diskussion kring pedagogiken kan föras. I samtalet med lärarkollegiet i Idé- och lärdomshistoria betonades hur man strävat efter att kurserna inte var entydigt kopplade till enskilda personer. I praktiken innebär det att man som lärare är delaktig i många kurser men med en mer begränsad insats. Som lärare kan detta emellertid uppfattas som splittrande. Även i Kritiska studier är många lärare involverade i de enskilda kurserna, huvudsakligen i de programgemensamma kurserna. För att motverka en splittrad undervisning som mångfalden av lärare skulle kunna skapa, är ambitionen att varje lärare deltar i kursen minst vid två tillfällen.

I våra samtal med studenter och lärare inom ämnet Idé- och lärdomshistoria blev det tydligt att vissa undervisningsformer tydligt stöder studenternas ansvar för det egna lärandet. Gruppdiskussionerna, såsom de beskrivs i kursguiderna för grundkurserna i Idé- och lärdomshistoria samt av studenterna inom ämnet, är huvudsakligen lärarlösa och bygger helt på studenternas inläsning av material och arbete med de instuderingsfrågor som kursguiderna innehåller. Studenterna var mycket positivt inställda till denna undervisningsform och beskrev den som väl fungerande, inte minst genom att fler röster vidgade perspektiven. Lärarna beskrev också hur utformningen av dessa gruppdiskussioner utförligt beskrevs i början av studierna, bland annat genom att trycka på gruppdiskussionernas ”pedagogiska situation”.

Samtidigt efterfrågade studenterna från Idé- och lärdomshistoria såväl som från Kritiska studier fler lärarledda timmar – men det är också en återkommande synpunkt från humaniorastudenter och svår att åtgärda så länge ersättning per hås är så låg. De lärarledda timmarnas huvudsakliga undervisningsform i Idé och lärdomshistoria var föreläsningar, vilka studenterna uttryckte sig mycket positivt kring.

Av kursplaner, kursmanualer liksom samtal med studenter framgår att kurserna inom Idé- och lärdomshistoria präglas av en tydlig progression. Den till exempel genom utbildningen alltmer fördjupade närläsningen av texter betonades av studenter vid platsbesöket. I Utbildningsplanen för Kritiska studier är progressionen däremot inte framskriven. I ett program som samlar flera olika ämnen blir kanske frågan om progression underordnad eftersom hänsyn också ska tas till de olika huvudområdena. Bedömargruppen frågar sig dock om inte en tydligare formulering kring kopplingen mellan programkurser och mellan programkurserna och de ämnesfördjupande kurserna skulle göra programmet tydligare.

På bedömargruppens fråga kring vad som lockade studenterna till att söka Kritiska studier angavs både att det var ett humanistiskt ”program” och begreppet ”kritik”. Uppenbarligen har inte huvudområdet varit avgörande, vilket också avspeglades i det faktum att ett flertal av studenterna ursprungligen kom från ett annat huvudområde och därför fick följa det upplägg där behörighetsgivande kurser gavs. Med dessa behörighetsgivande kurser öppnar man för studenter med förkunskaper inom andra huvudområden, vilket ger programmet en stor flexibilitet. Mötet med lärare från Kritiska studier bekräftade att ämnesidentiteten inte är central utan att man också under utbildningen vill verka för att utmana ämnesgränserna.

I samtal med studenter inom Kritiska studier påtalades att kursen ”Recensionens teori och praktik” hade en lägre nivå än förväntat, en kommentar som inte återfinns i den kursutvärderingssammanställning bedömargruppen tagit del av. Eftersom studentgruppen var ganska samstämmig på denna punkt är det möjligen något som programansvariga bör fundera på. Å andra sidan uttryckte en av alumnerna (en idéhistoriker) att kursen på ett positivt sätt vidgade perspektivet mot litteraturvetenskapen.

3. Undervisningens innehåll och form vilar på vetenskaplig grund samt beprövad erfarenhet

Generellt ger kursplanerna vid handen att undervisningsformerna är varierade och väl anpassade för kursernas innehåll. Likaså vittnar kursplanerna om att undervisningens innehåll såsom det preciseras i planerna motsvaras av mål för de olika nivåerna (grundnivå och avancerad nivå).

I några enstaka fall kunde man önska att målen för förmågan ”Kunskap och förståelse” var något skarpare formulerade för kurser på avancerad nivå, d v s att formuleringar som ”redogöra för”, ”visa förståelse för” eller ”ha förtrogenhet med” kunde preciseras och bättre uppfylla målen för avancerad nivå. Detta är dock mer undantag än en generell observation.

Den ”beprövade erfarenheten” har ett tydligt genomslag i programmet Kritiska studier, framför allt avspeglat i ”Kritiska seminariet”, som löper genom hela utbildningen. ”Kritiska seminariet” bygger huvudsakligen på inbjudna gäster, ofta verksamma inom något specifikt kulturområde. Det har därför en tydlig koppling till den professionsinriktning som skrivs fram i programmets Utbildningsplan (jämför det faktum att programmet också är forskarförberedande).

4. Lärarna har aktuell och adekvat ämnesmässig och högskolepedagogisk kompetens samt att antalet lärare står i proportion till utbildningens omfattning och innehåll

Samtliga lärare har gedigen vetenskaplig bakgrund och är med något enstaka undantag docenter eller professorer. Faktiskt påtalades istället det idé- och lärdoms-historiska lärarkollegiets relativt höga snitt- och medianålder som en svaghet. Här fanns önskemål om att försöka få in yngre lärare, men i och med neddragningar har det varit svårt att utlysa nya fasta lärartjänster. Men framsidan av detta är alltså ett lärarkollegium med hög vetenskaplig kompetens. Sökningar i universitetets forskningsdatabas ger vid handen att samtliga lärare även tycks vara aktiva forskare. Uppdelningen mellan forskare och lärare är med andra ord inte så märkbar som den är på många andra universitetsinstitutioner i Sverige.

Lärare har adekvat högskolepedagogisk kompetens, och i mötet med institutionsledningen underströks också hur man försöker skapa pedagogisk input genom pedagogiska seminarier och andra pedagogiska insatser i samband med lunchseminarier. Dock tycks det inte finnas någon egentlig övergripande plan för pedagogisk utveckling hos lärarkåren som bygger på identifierade behov eller strategisk planering.

En fråga man kan ställa sig är huruvida Kritiska studier är ett masterprogram för teatervetare. I lärarlistan över programmet Kritiska studier förtecknas de lärare (12 personer) som varit kursansvariga för programgemensamma kurser samt kurser inom de tre huvudområdena. Det finns en viss övervikt av lärare från litteraturvetenskap (sju personer). Övriga lärare fördelas på Idé- och lärdoms-historia (fyra personer) och Teaterstudier (en person). Kanske ser det annorlunda ut om man räknar in alla verksamma lärare på de programgemensamma och huvudområdesinriktade kurserna. Obalansen kan troligen förklaras genom att Teaterstudier är ett mindre ämne som inte är ett forskarutbildningsområde vid LIR. I samtalet med institutionsledningen framkom att antalet studenter på Teaterstudiers fördjupningskurs visar tendenser att öka, vilket kan få positiva effekter för masterprogrammet på sikt.

Bedömggruppen anser att programansvariga och ledning fortsatt bör verka för att stärka Teaterstudier inom programmet.

5. Utbildningen är relevant för studenternas och samhällets behov

Under platsbesökets möten med aktiva studenter såväl som alumner från Kritiska studier blir det tydligt att både den professionsinriktade profilen och den forskarförberedande inriktningen har attraherat studenterna att söka programmet – och att alumnerna också lyckosamt har följt dessa spår efter sin utbildning. Däremot finns i masterprogrammet i Kritiska studier en viss slagsida mot forskarutbildning. Något som kan ha gjort programmet mindre yrkesinriktat är att det stora flertalet av studenterna inte gjorde någon praktik. Det finns en möjlig förändringspotential för att göra programmet mer professionsorienterat.

6. Studenterna har inflytande i planering, genomförande och uppföljning av utbildningen

Intrycket är att studenter har alla möjligheter att påverka utbildningarna genom de kursutvärderingar som görs och som också sammanställs av lärarna och diskuteras. Studenterna i Kritiska studier lyfte också lyhördheten inför att kunna påverka vilka som skulle bjudas in på Kritiska seminariet och möjligheterna att anpassa studiegången via läskurser utifrån enskilda studenters önskemål. Möjligen kan mentorsverksamhet med föregående års studenter på grund- och fortsättningsnivå utvecklas på grundkursen i Idé- och lärdomshistoria. En sådan verksamhet ska ha prövats på fakultetsnivå, men utan att det fått någon kontinuitet som det verkar? Till detta kom möjligheter till inflytande som ges i andra mer formella sammanhang. Här fanns dock också vittnesmål om begränsat intresse från studenter att representera i olika organ, något som gäller relativt generellt.

7. En för alla studenter tillgänglig och ändamålsenlig studie- och lärmiljö föreligger

I mötet med studenterna från såväl Idé- och lärdomshistoria som Kritiska studier betonades det stora värdet av de fysiska lokalerna. Studenterna uppskattar umgängesplatserna, grupprummen och studieplatserna. En synpunkt är att grupprummen kunde vara fler och att det är fler umgängesplatser än studieplatser. Det positiva med dessa synpunkter är att studenterna förefaller befinna sig mycket i lokalerna – och att de till största delen är ändamålsenliga. Det finns också en ambition att luckra upp den fysiska gränsen mellan ”Institutionen” och byggnadens övriga utrymmen genom att för studenterna i Kritiska studier erbjuda en plats där studenter kan samlas för att diskutera inne i själva institutionens lokaler. En sådan plats främjar kontakten mellan studenter och lärare.

Lärmiljöns olika stödfunktioner lyfts också fram av studenterna generellt. Det gäller t ex biblioteksintroduktionen men också den dokumentation som är specifik för delkurserna, dvs kursguiderna, som har tydliga läshänvisningar och generöst med instuderingsfrågor. I mötet med lärarna från Idé- och lärdomshistoria noterar de själva att informationen i kursguiderna har blivit något inaktuell i samband med införandet av lärplattformen canvas och att en del dubbelarbete skapats. Systembyten får ofta dessa konsekvenser och där behövs kanske en samlad punktinsats för att på längre sikt få en mer effektiv arbetsmiljö. Generellt lyfte studenterna också de engagerade lärarna som en viktig del i lärmiljön, en mycket lovordad

studievägledning liksom stödsatser för akademiskt skrivande som inte alltid var känt av lärare.

Studenterna i Kritiska studier beskrev en stark programkänsla, men också att vissa ämnen kunde dominera (vilket ämne kunde variera utifrån aktuellt antagningsår). Ambitionen att skapa programkänslan underströks också av lärarkollegiet. En viktig ingrediens för att skapa samhörighet är Kritiska seminariet, vilket tyvärr inte har kunnat fungera lika bra som en samlade kraft under pandemiåren.

8. Kontinuerlig uppföljning och utveckling av utbildningen genomförs

Intrycket var att lärarkollegium och lärarlag arbetade mycket med uppföljning och utveckling av utbildning, inte minst genom sammanställning av kursutvärderingar i kursrapporter som också diskuterades i lärarlag. I Kritiska studier finns också ett programråd (i vilket studentrepresentant ingår) där utbildningen utvärderas en gång per termin.

Kursrapporterna är överlag positiva, men det konstateras också att svarsfrekvensen vid kursutvärderingar är låg – och därför blir rapporterna inte ett helt tillförlitligt instrument. De kursansvarigas egna kommentarer upplever vi som värdefulla och nyanserade. Hur dessa synpunkter från kursrapporter och programrådsrapporter når studenterna är dock osäkert. Studenterna säger själva att de inte tagit del av någon sådan information. Men såväl lärare som institutionsledning är medvetna om denna problematik och arbetar för att lösa detta informationstomrum.

Om någon mer övergripande ämnesmässig planering vad gäller kurssammansättning och struktur på grund-, fortsättnings- och fördjupningsnivå vad gäller idé- och lärdomshistoria samt programstruktur för Kritiska studier görs framgår inte. Ett sådant arbete ska nog inte vara kontinuerligt, men det kan vara en idé att planera för en mer genomgripande översyn och diskussion vart sjätte år eller så.

9. Övriga synpunkter från bedömargruppen

Resultatet av utvärderingar av detta slag är till stor del beroende av de resurser som olika ämnen och program tilldelas även om det inte är den enda faktorn. Mot den bakgrunden är det förvånande att inte ett enda av kriterierna handlar om resurstilldelning eller resursutnyttjande. På sått blir utvärderingsresultatet absolut istället för relativt tilldelade resurser och möjligheter. Ett ämne med knappa resurser och extremt effektiv grundutbildning riskerar negativa utvärderingsresultat samtidigt som ämnen med stora resurser och dåligt resursutnyttjande har betydligt bättre möjligheter att nå positiva resultat. Resultatet är att utvärderingarna är mindre värda som verktyg för förändringsarbete på fakultets- och universitetsnivå.

I underlagen saknas ekonomiska sammanställningar som visar på balans och resultat för grundutbildningen de senaste fem åren eller motsvarande uppgifter. Den ekonomiska situationen för grundutbildningsverksamheten borde vara ett självklart underlag i utvärderingar av detta slag. Dessutom kunde de gärna ledsagas av nyckeltal som exempelvis grundutbildningsmedel per fast anställd heltidsekvivalent lärarresurs och kvoten mellan grundutbildningsmedel och fakultetsmedel. Bristen är särskilt anmärkningsvärd i tider av

interndebitering och resultatstyrning ner på minsta enhet. Att i sådana sammanhang inte tillhandahålla ekonomiska underlag är anmärkningsvärt.

Av åtta utvärderingskriterier rör fyra eller fem (beroende på hur det räknas) studenternas situation och behov, deras studieresultat och inflytande samt studiemiljö. Inget kriterium rör lärarnas arbetsmiljö, arbetssituation eller behov. Utvärderingsresultatet riskerar att allt för ensidigt spegla studenternas utbildningsupplevelse, utan att reflektera vad som ligger till grund för den. Därmed blir det också svårare att hitta lösningar på de utmaningar som kan identifieras (för att inte tala om hur utvärderingen kan upplevas av universitetets främsta resurs, de anställda lärarna).

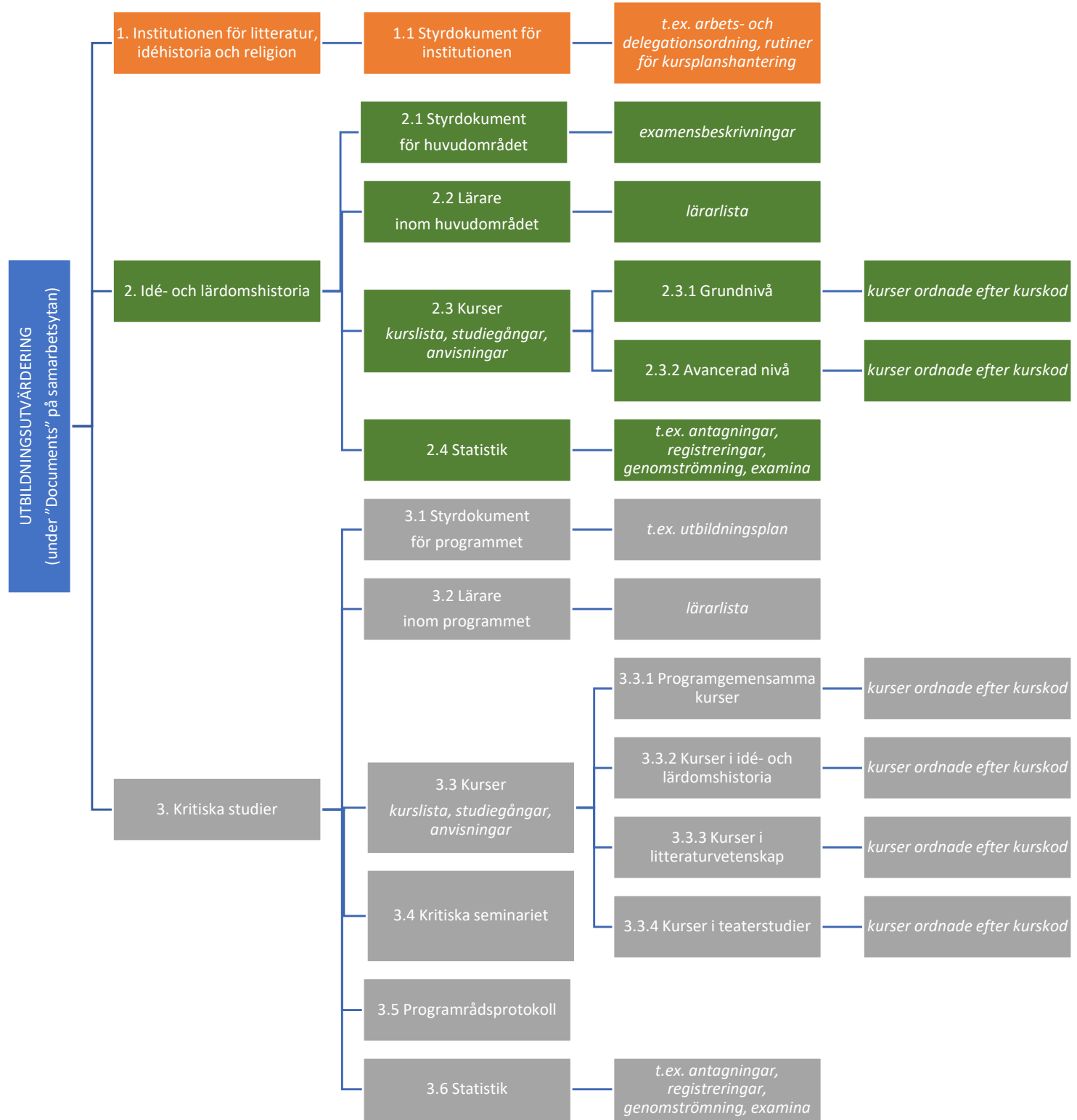
Inget utvärderingskriterium gäller extern utbildningsverksamhet eller uppdragsutbildning. Ämnet idé- och lärdomshistoria har sedan länge varit en stor tillgång på andra utbildningsprogram vid Göteborgs universitet som lärarutbildningen eller utanför universitetet som på Universeum. När dessa verksamheter under senare år har tvingats till sparbeting har i första hand de externa inslagen tagits bort, något som drabbat ämnet och som inte kunnat rapporteras eller analyseras under något av de befintliga utvärderingskriterierna.

Underlag till bedömargruppen

Bilaga 1

Program platsbesök, den 3-4/5 2023

Bilaga 2

Bilaga 2

Platsbesök bedömargruppen idé- och lärdomshistoria & kritiska studier, 3–4 maj.
Göteborgs universitet, Humanistiska fakulteten, Renströmsgatan 6.

3 maj

10–12 Lokal: J431

Föreläsning Idéhistoriens huvudlinjer, grundkurs 2

Christine Quarfood, *Existentialism – från Kierkegaard till Sartre och de Beauvoir*

12–12.30 Lokal: J431

Samtal med grundkursstudenterna

12.30–13.30 Lunch

13.30–14.30 Lokal: C201A

Samtal med studenter i idé- och lärdomshistoria 13.30–14.10, bedömargruppens uppföljning 14.10–14.30.

Idéhistorisk fortsättningskurs: Anton Ottosson, Noa Appelgren

Idéhistorisk fördjupningskurs: Johannes Hagsér, Naod Habtmichael

Avancerad nivå: Julia Nyberg, Marie Hellervik

14.30–15.30 Lokal: C201A

Samtal med studenter på masterprogrammet Kritiska studier

År 1: Hanna Axelsson (litteratur), Patrik Stacke (idé), Jesper Berne (idé)

År 2: Elin Wikström (idé), Sophie Homer (litteratur), Ewa Florin (litteratur)

15.30–16.00 Lokal: C201A

Institutionsledning: Tobias Hägerland, Christer Ekholm, Maria Johansen

4 maj

Lokal: samtliga pass i Stora personalrummet C664

9.00–10.00 Lärarrepresentanter idé- och lärdomshistoria

Cecilia Rosengren, Johan Kärnfelt, Björn Billing, Michael Azar

10.00–11.00 Lärar- och programrådsrepresentanter Kritiska studier

Jonas Ingvarsson, Christine Quarfood, Mats Andrén, Nils Olsson, Maria Johansen

11.00–12.00 Kritiska studier: alumner och studievägledare

Alumner (varav några medverkar via zoom): Grith Fjeldmose, Emil Öhlén, Alice Berggren, Erik Thosteman, Maya Nomoto, Jonatan Palmblad

Studievägledare: Kristina Svensson